

RECOMANDĂRI PENTRU UN PROCES BUGETAR TRANSPARENT, EFICIENT ȘI PARTICIPATIV ÎN REPUBLICA MOLDOVA

autori: Diana Enachi, Viorel Pîrvan

La data de 2 septembrie a început sesiunea de toamnă a Parlamentului. Una din cele mai importante responsabilități pentru Legislativ în sesiunea actuală este examinarea și adoptarea legilor bugetare anuale pînă la 1 decembrie 2019. Procesul de examinare a proiectelor de legi bugetare trebuie să fie unul transparent și participativ, cu publicarea documentelor într-o manieră clară și accesibilă, organizarea consultărilor publice și implicarea experților și publicului larg.

IDIS „Viitorul”, împreună cu reprezentanți ai mai multor organizații non-guvernamentale, permanent au monitorizat și propus soluții pentru eficientizarea transparenței procesului legislativ, nemijlocit a procesului bugetar în Parlament.

Pe data de 23 iulie, IDIS „Viitorul” a desfășurat masa rotundă **„Parlamentul și societatea civilă: dialog și parteneriat pentru un proces bugetar transparent în Moldova”**. Scopul mesei rotunde este sporirea transparenței bugetare și participării civice în procesul bugetar prin crearea și consolidarea unui dialog constructiv dintre Parlament și societatea civilă. În cadrul evenimentului au fost abordate subiecte precum: asigurarea de către Parlament a transparenței la toate etapele procesului bugetar, organizarea consultărilor publice și implicarea societății civile la toate etapele procesului bugetar; precum și soluții pentru o transparență bugetară înaltă și o comunicare constructivă și permanentă dintre societatea civilă și Parlament.

La discuțiile din cadrul masei rotunde au participat deputați, membri ai comisiilor parlamentare economie, buget și finanțe, și ai comisiei parlamentare control al finanțelor publice, consultanții din comisiile parlamentare, precum și reprezentanți ai sectorului asociativ și experți din domeniu. Printre organizațiile societății civile care au participat activ și au venit cu recomandări sunt: Transparency International Moldova, Centrul Analitic „Expert-Grup”, Centrul de analiză și prevenire a corupției, AO „Părinți solidari”, Centrul de Politici și Reforme și Institutul de Dezvoltare Urbană. Reprezentanții organizațiilor societății civile au identificat o serie de curențe în asigurarea unui proces bugetar transparent, participativ și eficient, dar au venit și cu soluții și propuneri de politici pentru problemele identificate.

În contextul celor menționate supra, împreună cu celelalte organizații ale societății civile, IDIS „Viitorul” înaintează o serie de recomandări către Parlament.

Recomandări pentru îmbunătățirea procesului bugetar

- 1. Îmbunătățirea cadrului de reglementare** care să asigure transparența decizională în activitatea Parlamentului și organelor sale de lucru, prin dezvoltarea în proiectul Codului Parlamentar a unor prevederi clare și cuprinzătoare referitoare la:
 - formele, metodele, etapele, termenii, procedurile și persoanele responsabile de asigurare a transparenței decizionale;
 - modul în care se asigură transparența în cazul amendamentelor și proiectelor înaintate cu drept de inițiativă legislativă de către deputați;
 - obligația comisiilor parlamentare de a organiza dezbateri publice atunci când proiectele actelor normative sunt modificate esențial față de versiunea înregistrată inițial, precum și atunci când comentariile primite de la societatea civilă ridică chestiuni argumentate destul de serioase;
 - obligația comisiilor parlamentare de a folosi lista asociațiilor și părților interesate pentru consultarea efectivă a acestora;
 - mecanismele de control și sancționare a cazurilor de nerespectare a prevederilor ce țin de transparența procesului decizional.
- 2. Informația bugetară prezentată publicului să conțină următoarele informații specifice:** Prognozele economice, costurile fiscale, obligațiunile și activele financiare, activele ne-financiare, obligații guvernamentale condiționate.
- 3. Reflectarea prognozelor economice integral și într-o manieră simplificată și transparentă,** cu includerea elementelor vulnerabile ale prognozei bugetare față de anumite prognoze economice.
- 4. Includerea și publicarea unei anexe separate în proiectului legii bugetului de stat care să conțină valoarea tuturor facilităților fiscale oferite de autoritățile publice.** Actualmente, în rapoartele publicate de Ministerul Finanțelor nu se conține informația integrală a tuturor facilităților fiscale și vamale oferite.
- 5. Reflectarea tuturor obligațiilor guvernamentale condiționate** (garanții oferite de Guvern la credite, programe guvernamentale specifice, cerințe juridice față de autorități) în Raportul anual privind executarea bugetului public;
- 6. Aplicarea în practică a principiului performanței** prevăzut în legea 181/2014 și anume alocarea și utilizarea resurselor bugetare conform principiilor de bună guvernare în sectorul public (transparență și răspundere, economicitate, eficiență și eficacitate, legalitate și echitate, etică și integritate);
- 7. Introducerea instrumentului de bugetare participativă în cadrul legal** și aplicarea în practică care permite implicarea și participarea de facto a cetățenilor în procesul de alocare a resurselor publice. De asemenea, este necesară evaluarea impactului bugetării

participative și comunicarea rezultatelor către public.

8. **Asigurarea unei participări civice veritabile a cetățenilor în procesul bugetar** prin publicarea informației bugetare într-o manieră clară și accesibilă, în paralel cu desfășurarea unor consultări publice reale, participative și incluzive.

9. **Respectarea cu strictețe a calendarului bugetar**, iar orice întârziere la o etapă sau alta a procesului bugetar să fie o excepție și nu o regulă sau practică

10. **O implicare mai activă a Ministerului Finanțelor** care, conform legii 181/2014, este responsabil de asigurarea coordonării generale a procesului bugetar, precum și monitorizarea implementării calendarului bugetar.

11. **Informarea și consolidarea capacităților organizațiilor societății civile și publicului larg** pentru a participa activ și constructiv în procesul bugetar.

12. **Asigurarea unui control al executării prevederilor legale ce vizează finanțele publice și procesul bugetar**, cu identificarea unor pârghii eficiente care să responsabilizeze toți actorii cu atribuții în domeniu.

13. **Consolidarea eforturilor comune ale societății civile prin crearea unei platforme bugetare dintre Parlament și reprezentanți ai societății civile** în calitate de mecanism permanent de consultare și expertiza a tuturor documentelor și proiectelor de legi aferente procesului bugetar.

14. **Ajustarea cadrului legal, nemijlocit a Regulamentului Parlamentului**, care să nu permită adoptarea legilor bugetare prin asumarea răspunderii de către Guvern.

15. **Aplicarea în practică a prevederilor legii 181/2014 ce vizează bugetarea pe programe**, care este obligatorie încă din 2014 pentru bugetul de stat, și din 2016 pentru APL-uri, astfel încât bugetele să fie elaborate și raportate pe programe fundamentate pe performanță.

16. **Dezvoltarea și actualizarea permanentă a bazei de date a cheltuielilor publice – BOOST** – care a fost inițiat în 2011 dar datele nu se mai actualizează din 2015 ci asigurarea unui nivel de granularitate înalt. De asemenea, este necesară instruirea actorilor relevanți (ministere, entități publice, societatea civilă) pentru o înțelegere și un acces facil și rapid la datele despre executarea bugetelor.

17. **Identificarea și aplicarea unui mecanism de către Parlament și Curtea de Conturi în scopul monitorizării executării rapoartelor de audit ale Curții de Conturi** privind executarea bugetelor publice și asigurarea performanței managementului finanțelor publice.